

Sygn. akt II UK 475/13

WYROK W IMIENIU RZECZYPOSPOLITEJ POLSKIEJ

Dnia 10 lipca 2014 r.

Sąd Najwyższy w składzie:

SSN Halina Kiryło (przewodniczący)

SSN Beata Gudowska

SSN Roman Kuczyński (sprawozdawca)

w sprawie z wniosku K.D.
przeciwko Zakładowi Ubezpieczeń Społecznych
o zwrot nienależnie pobranego świadczenia ,
po rozpoznaniu na posiedzeniu niejawnym w Izbie Pracy, Ubezpieczeń
Społecznych i Spraw Publicznych w dniu 10 lipca 2014 r.,
skargi kasacyjnej wnioskodawcy od wyroku Sądu Apelacyjnego w [...] z dnia 25 kwietnia 2013 r.,

**uchyla zaskarżony wyrok i przekazuje sprawę Sądowi
Apelacyjnemu do ponownego rozpoznania i orzeczenia o
kosztach postępowania kasacyjnego.**

UZASADNIENIE

Decyzją z dnia 29 lutego 2012 r. Zakład Ubezpieczeń Społecznych wstrzymał K. D. wypłatę emerytury od dnia 1 marca 2011 r., tj. od miesiąca przypadającego po miesiącu, w którym wydano decyzję z uwagi na kontynuowanie zatrudnienia. Decyzją z dnia 27 marca 2012 r. zobowiązał K. D. do zwrotu

nienależnie pobranych świadczeń za okres od 1 października 2011 r. do 29 lutego 2012 r. w kwocie 17.754,64 zł.

Odwołanie od decyzji wniósł K. D.

Organ rentowy w odpowiedzi na odwołanie wniósł o jego oddalenie.

Wyrokiem z dnia 10 października 2012 r. Sąd Okręgowy – Sąd Pracy i Ubezpieczeń Społecznych w P. umorzył postępowanie w zakresie odwołania od decyzji z dnia 29 lutego 2012 r. (punkt 1) i oddalił odwołanie od decyzji z dnia 27 marca 2012 r. (punkt 2). Podstawę rozstrzygnięcia Sądu stanowiły następujące ustalenia i rozważania: K. D. urodził się w dniu 9 października 1946 roku. Od dnia 9 lutego 1971 r. był zatrudniony w Spółdzielni Pracy A. Pismem z dnia 29 czerwca 2009 r. Spółdzielnia Pracy A. w P. wypowiedziała odwołującemu spółdzielczy stosunek pracy. W świadectwie pracy z dnia 30 września 2009 r. pracodawca zaświadczył, że K. D. był zatrudniony w Spółdzielni od 9 lutego 1971 r. do 30 września 2009 r. w pełnym wymiarze czasu pracy na stanowisku kierownika działu kontroli jakości. K. D. powództwem z dnia 3 lipca 2009 r. wniesionym do Sądu Rejonowego w P. zażądał uznania wypowiedzenia Spółdzielni z dnia 29 czerwca 2009 r. za bezskuteczne i nakazania pozwanej przywrócenia do pracy. Prawomocnym wyrokiem z dnia 13 października 2009 r. Sąd Rejonowy przywrócił odwołującego do pracy w Spółdzielni Pracy A. na poprzednich warunkach. Pismem z dnia 30 października 2009 r. Spółdzielnia poinformowała odwołującego o przywróceniu do pracy od dnia 2 listopada 2009 r. z zachowaniem ciągłości spółdzielczej umowy o pracę. Zakład pracy powierzył odwołującemu obowiązki brakarza w dziale kontroli jakości (na okres 3 miesięcy), zachowując dotychczasowe warunki pracy. W dniu 2 listopada 2009 r. odwołujący złożył wniosek o przyznanie prawa do emerytury. Decyzją z dnia 17 listopada 2009 r. organ rentowy przyznał odwołującemu prawo do emerytury od dnia 1 listopada 2009 r. Świadczenie było zmniejszone z powodu osiągnięcia przez odwołującego przychodu powyżej 70% przeciętnego wynagrodzenia. Decyzją z dnia 2 kwietnia 2010 r. Zakład dokonał przeliczenia emerytury od dnia 1 kwietnia 2010 r. Świadczenie wypłacano w pełnej wysokości z uwagi na oświadczenie K. D. z dnia 23 marca 2010 r., że od dnia 1 kwietnia 2010 r. będzie osiągał przychód nie powodujący zwiększenia lub zmniejszenia świadczenia.

Decyzją z dnia 29 kwietnia 2011 r. pozwany organ rentowy dokonał przeliczenia emerytury wypłacanej odwołującemu, pouczając ubezpieczonego, że w przypadku emerytów, którzy nabyli prawo do emerytury przed dniem 1 stycznia 2011 r. prawo do emerytury ulega zawieszeniu z uwagi na kontynuowanie zatrudnienia u pracodawcy, u którego byli zatrudnieni bezpośrednio przed dniem nabycia prawa do emerytury, jeżeli stosunek ten nie zostanie rozwiązany przed 1 października 2011 r. Pismem z dnia 27 lipca 2011 r., wniesionym do ZUS w dniu 28 lipca 2011 r., K. D. wniósł o niewstrzymanie emerytury od października 2011 r. z uwagi na rozwiązanie spółdzielczej umowy o pracę ze Spółdzielnią Pracy A. Odwołujący załączył świadectwo pracy z dnia 30 września 2009 r. oraz pismo Spółdzielni z dnia 30 października 2009 r. o przywróceniu odwołującego do pracy od dnia 2 listopada 2009 r. Decyzjami z dnia 26 sierpnia 2011 r., 28 października 2011 r. i 18 stycznia 2012 r. organ rentowy dokonał przeliczenia odwołującemu emerytury, pouczając go o przesłankach zawieszenia prawa do emerytury. Decyzją z dnia 29 lutego 2012 r. organ rentowy wstrzymał K. D. wypłatę emerytury od dnia 1 marca 2011 r., tj. od miesiąca przypadającego po miesiącu, w którym wydano decyzję. Jako przyczynę zawieszenia wypłaty emerytury organ rentowy wskazał kontynuowanie przez K. D. zatrudnienia. Decyzją z dnia 27 marca 2012 r. organ rentowy zobowiązał K. D. do zwrotu nienależnie pobranych świadczeń za okres od 1 października 2011 r. do 29 lutego 2012 r. w kwocie 17.754,64 zł. W uzasadnieniu decyzji organ rentowy wskazał, że wyżej wymienione świadczenie zostało pobrane przez K. D. nienależnie z uwagi na brak rozwiązania stosunku pracy. Zobowiązał ubezpieczonego do zwrotu żądanej kwoty w terminie miesiąca od doręczenia decyzji. W dniu 28 marca 2012 r. odwołujący rozwiązał ze Spółdzielnią umowę o pracę spółdzielczą. W związku z powyższym Spółdzielnia Pracy A. wystawiła odwołującemu w dniu 28 marca 2012 r. świadectwo pracy poświadczając, że w okresie od 9 lutego 1971 r. do 28 marca 2012 r. K. D. był zatrudniony w Spółdzielni jako brakarz i kierownik działu kontroli jakości. Decyzją z dnia 10 kwietnia 2012 r. organ rentowy ponownie ustalił wysokość emerytury i wznowił wypłatę świadczenia odwołującemu od dnia 1 marca 2011 r.

Sąd Okręgowy, mając na uwadze art. 103a ustawy z dnia 17 grudnia 1998 r. o emeryturach i rentach z Funduszu Ubezpieczeń Społecznych (który w

odniesieniu do emerytur przyznanych przed dniem 1 stycznia 2011 r. stosuje się od dnia 1 października 2011 r.) doszedł do przekonania, że emerytura odwołującego, który nabył prawo do emerytury od dnia 1 listopada 2009 r. a jednocześnie w okresie od 9 lutego 1971 r. do 30 września 2009 r. nieprzerwanie był zatrudniony w Spółdzielni Pracy A. powinna była ulec zawieszeniu - bez względu na wysokość uzyskiwanego przychodu. Z momentem bowiem przywrócenia odwołującego do pracy w Spółdzielni została spełniona przesłanka ciągłości stosunku pracy.

Sąd pierwszej instancji - badając treść art. 138 ustawy o emeryturach i rentach z Funduszu Ubezpieczeń Społecznych stwierdził, że pobrana przez K. D. emerytura w okresie od 1 października 2011 r. do 29 lutego 2012 r. była świadczeniem nienależnym - bowiem odwołującemu wypłacano emeryturę mimo okoliczności powodujących zawieszenie prawa do świadczenia, przy czym odwołujący został prawidłowo pouczonej przez organ rentowy o okolicznościach powodujących zawieszenie prawa do świadczenia w decyzjach z dnia: 29 kwietnia 2011 r., 26 sierpnia 2011 r., 28 października 2011 r.

Apelację od wyroku wniósł K. D., zaskarżając wyrok w punkcie drugim.

W dniu 25 kwietnia 2013 r. Sąd Apelacyjny - Sąd Pracy i Ubezpieczeń Społecznych oddalił apelację ubezpieczonego. Sąd stwierdził, że zgodnie z art. 103a ustawy z dnia 17 grudnia 1998r. o emeryturach i rentach z Funduszu Ubezpieczeń Społecznych, prawo do emerytury ulega zawieszeniu bez względu na wysokość przychodu uzyskiwanego przez emeryta z tytułu zatrudnienia kontynuowanego bez uprzedniego rozwiązania stosunku pracy z pracodawcą, na rzecz którego wykonywał je bezpośrednio przed dniem nabycia prawa do emerytury, ustalonym w decyzji organu rentowego. Ustawa z dnia 16 grudnia 2010 r. o zmianie ustawy o finansach publicznych oraz niektórych innych ustaw wprowadzająca art. 103 a weszła w życie (co do zasady) 1 stycznia 2011 r. Stosownie do art. 28 tej ustawy do emerytur przyznanych przed dniem wejścia w życie niniejszej ustawy (1 stycznia 2011 r.) przepis art. 103 a ustawy stosuje się poczynając od dnia 1 października 2011 r.

Sąd wskazał, że stan faktyczny w sprawie był bezsporny. Odwołujący w okresie od 9 lutego 1971 r. do 30 września 2009 r. nieprzerwanie był zatrudniony w spółdzielni Pracy A., co potwierdza świadectwo pracy z dnia 28 marca 2012 r.

Ciągłość stosunku pracy - mimo wypowiedzenia przez Spółdzielnię umowy o pracę spółdzielczą z dniem 30 września 2009 r. - została zachowana, bowiem wyrokiem z dnia 13 października 2009 r. Sąd Rejonowy przywrócił odwołującego do pracy w Spółdzielni na poprzednich warunkach. Jednocześnie decyzją organu rentowego z dnia 17 listopada 2009 r. apelującemu została przyznana emerytura od dnia 1 listopada 2009 r. Tymczasem zgodnie z art. 138 ust. 1 ustawy z dnia 17 grudnia 1998 r. o emeryturach i rentach z FUS osoba, która nienależnie pobrała świadczenia, jest obowiązana do ich zwrotu. Ust. 2 pkt. 1 cytowanego przepisu stwierdza, że za nienależnie pobrane świadczenia w rozumieniu ust. 1 uważa się świadczenia wypłacone mimo zaistnienia okoliczności powodujących ustanie lub zawieszenie prawa do świadczeń albo wstrzymanie wypłaty świadczeń w całości lub w części, jeżeli osoba pobierająca świadczenia była pouczona o braku prawa do ich pobierania.

Sąd drugiej instancji uznał, że odwołujący został prawidłowo pouczony o zasadach pobierania świadczeń emerytalno-rentowych. Wprawdzie organ rentowy faktycznie popełnił błąd nie wstrzymując na bieżąco wypłaty świadczenia, to decyzjami z dnia: 29 kwietnia 2011 r., 26 sierpnia 2011 r., 28 października 2011 r. odwołujący został pouczony o okolicznościach powodujących ustanie, zawieszenie bądź wstrzymanie prawa do świadczeń w całości lub w części. Odwołujący w toku postępowania przyznał, że miał świadomość wymogu zwolnienia się z pracy dla niewstrzymania wypłaty świadczenia. Mając powyższe na uwadze Sąd Apelacyjny oddalił apelację ubezpieczonego.

Pismem z dnia 7 września 2013 r. ubezpieczony wniósł skargę kasacyjną wnosząc o uchylenie w całości wyroku Sądu Apelacyjnego i przekazanie sprawy Sądowi drugiej instancji do ponownego rozpoznania. Zaskarżonemu wyrokowi zarzucił naruszenie prawa materialnego (art. 398³ § 1 pkt 1 k.p.c.) tj. naruszenie przez Sąd drugiej instancji przepisów art. 138 ust. 1 i 5 ustawy z dnia 17 grudnia 1998 r. o emeryturach i rentach z Funduszu Ubezpieczeń Społecznych (Dz.U. z 2009 r. Nr 153, poz. 1227) poprzez uznanie, że ubezpieczony nienależnie pobierał świadczenie emerytalne za okres od 1 października 2011 r. do 29 lutego 2012 r. w kwocie 17.754,64 zł i tym samym obowiązany jest do zwrotu tej kwoty. Skarżący wskazał, że Sąd Apelacyjny w zaskarżonym wyroku nie wziął pod uwagę treści

wyroku Trybunału Konstytucyjnego z dnia 13 listopada 2012 r., K 2/12, uznającego za niezgodną z Konstytucją Rzeczypospolitej Polskiej treści art. 103a ustawy z 17 grudnia 1998 r. o emeryturach i rentach z Funduszu Ubezpieczeń Społecznych.

Sąd Najwyższy zważył, co następuje:

Skarga kasacyjna okazała się uzasadniona.

Przedstawione w niniejszej sprawie argumenty prawne znajdują uzasadnienie w stosunku do osób (ubezpieczonych), które skutecznie nabyły i zrealizowały prawo do emerytury wówczas, gdy treścią ryzyka emerytalnego było wyłącznie osiągnięcie wieku emerytalnego i stażu ubezpieczeniowego, a realizacja świadczenia następowała niezależnie od dalszego zatrudnienia, czyli w czasie, gdy nie obowiązywał już art. 103 ust. 2a ustawy emerytalnej i nie został jeszcze uchwalony art. 103a ustawy emerytalnej. Dotyczyło to tych osób, które nabyły prawo do emerytury w okresie od dnia 8 stycznia 2009 r. do dnia 31 grudnia 2010 r. (por. wyroki Sądu Najwyższego: z dnia 6 czerwca 2013 r., II UK 330/12, z dnia 25 kwietnia 2013 r., I UK 593/12 i z dnia 24 kwietnia 2013 r., II UK 299/12 – niepublikowane). W niniejszej sprawie ubezpieczony należy do tej grupy, skoro prawo do emerytury nabył w dniu 1 listopada 2009 r.

Trybunał Konstytucyjny w orzeczeniu z dnia 13 listopada 2012 r., K 2/12 (Dz.U. z 2012 r., poz. 1285), uznał, że rozwiązanie przyjęte przez ustawodawcę w art. 28 ustawy o zmianie ustawy o finansach publicznych oraz niektórych innych ustaw spowodowało, iż osoby, które skutecznie nabyły i zrealizowały prawo do emerytury bez konieczności rozwiązania stosunku pracy, zostały w dniu 1 stycznia 2011 r. objęte nową, mniej korzystną dla nich treścią ryzyka emerytalnego. Uwzględniając swobodę ustawodawcy w ustalaniu treści ryzyka emerytalnego, Trybunał stwierdził, że jego treść nie powinna być zmieniana w stosunku do osób, które już nabyły i zrealizowały prawo do emerytury. Doszedł przy tym do wniosku, że brak w chwili przechodzenia na emeryturę świadomości konieczności rozwiązania stosunku pracy, jako przesłanki otrzymywania emerytury, mógł powodować podejmowanie przez emerytów decyzji dla nich niekorzystnych. W konsekwencji, z chwilą ogłoszenia sentencji wyroku Trybunału Konstytucyjnego

utracił moc art. 28 ustawy o zmianie ustawy o finansach publicznych w zakresie, w jakim przewidywał zastosowanie art. 103a ustawy o emeryturach i rentach z FUS do osób, które nabyły prawo do emerytury przed 1 stycznia 2011 r. Artykuł 103a powołanej ustawy obowiązuje więc w obrocie prawnym w innym zakresie czasowym. Jest zatem oczywiste, że ci ubezpieczeni, którzy uzyskali prawo do emerytury po usunięciu od dnia 8 stycznia 2009 r. wymogu niepozostawania w stosunku pracy z dotychczasowym pracodawcą, jako dodatkowego warunku wypłaty emerytury, uzyskali prawo do świadczenia z tytułu osiągnięcia wieku emerytalnego oraz posiadania odpowiedniego stażu ubezpieczeniowego. Mogli oni – działając w zaufaniu do państwa i stanowionego przez nie prawa i nie spodziewając się niekorzystnej jego zmiany przyszłości – podjąć decyzję co do przejścia na emeryturę bez uprzedniego rozwiązania stosunku pracy, w przekonaniu, że emerytura będzie im wypłacana (por. uzasadnienie wyroku Trybunału Konstytucyjnego z dnia 13 listopada 2012 r., K 2/12, OTK-A 2012 nr 10, poz. 121). Ponowne wprowadzenie od dnia 1 stycznia 2011 r. warunku rozwiązania stosunku pracy jako warunku emerytalnego mogło stanowić dla nich zaskoczenie, nie było jednakże zaskoczeniem wobec wszystkich emerytów, którzy uzyskali prawo do świadczeń przed dniem 1 stycznia 2011 r. Nie wszyscy oni zostali – przez wprowadzenie art. 103a ustawy o emeryturach i rentach z Funduszu Ubezpieczeń Społecznych – postawieni przez ustawodawcę w takiej niekorzystnej sytuacji ze względu na wcześniej podjęte decyzje. W szczególności nie dotyczy to tych, którzy przeszli na emeryturę pod rządem art. 103 ust. 2a ustawy o emeryturach i rentach, to jest przed dniem 8 stycznia 2009 r. Tym emerytom znany był bowiem, obowiązujący ich od dnia 1 lipca 2000 r. do dnia 7 stycznia 2009 r., dodatkowy warunek wypłaty emerytury w postaci rozwiązania stosunku pracy z dotychczasowym pracodawcą. Świadomości tego warunku nie można natomiast traktować inaczej w odniesieniu do ubezpieczonych, którzy nabyli prawo do świadczeń po dniu 1 stycznia 2011 r., wobec których stosuje się art. 103a ustawy o emeryturach i rentach z Funduszu Ubezpieczeń Społecznych, a inaczej wobec tych, do których znajdował zastosowanie poprzedzający tę regulację art. 103 ust. 2a ustawy. Ubezpieczeni z obydwu tych grup byli w chwili nabywania prawa do emerytury jednakowo świadomi konieczności rozwiązania stosunku pracy, a skoro

kontynuowali zatrudnienie, zdecydowali się na zawieszenie prawa do emerytury. Nieobowiązywanie przez pewien czas (od dnia 8 stycznia 2009 r. do dnia 31 grudnia 2010 r.) tego warunku mogło zaś być dla nich co najwyżej korzystnym zaskoczeniem. W wyniku zmiany prawa przez powrót dawnej regulacji po dniu 1 stycznia 2011 r. nie ustanowiono nowej, lecz tylko przywrócono regułę, stosowaną w czasie nabycia przez nich prawa do emerytury. W tych okolicznościach zastosowanie art. 103a ustawy o emeryturach rentach z FUS wobec emerytów, którzy nabyli prawo do emerytury przed dniem 8 stycznia 2009 r., to jest pod rządami art. 103 ust. 2a ustawy o emeryturach i rentach z Funduszu Ubezpieczeń Społecznych, a także jeszcze przed wejściem w życie tego przepisu, nie naruszało zasady niedziałania prawa wstecz, zasady ochrony praw nabytych ani zasady zaufania obywateli do Państwa i stanowionego przez nie prawa, wynikających z art. 2 Konstytucji RP.

W niniejszej sprawie rozstrzygnięcie dotyczyło prawidłowości zastosowania art. 103a ustawy o emeryturach i rentach z Funduszu Ubezpieczeń Społecznych wobec skarżącego, który zgodnie z ustaleniami faktycznymi Sądów *meriti*, wiążącymi Sąd Najwyższy w postępowaniu kasacyjnym (art. 398¹³ § 2 k.p.c.), prawo do emerytury nabył w dniu 1 listopada 2009 r., zatem ubezpieczony uzyskał prawo do emerytury po usunięciu od dnia 8 stycznia 2009 r. wymogu niepozostawania w stosunku pracy z dotychczasowym pracodawcą, jako dodatkowego warunku wypłaty emerytury, czyli w czasie, gdy nie obowiązywał już art. 103 ust. 2a ustawy emerytalnej i nie został jeszcze uchwalony art. 103a ustawy emerytalnej.

Mając powyższe na uwadze, Sąd Najwyższy orzekł jak w sentencji, zgodnie z art. 398¹⁵ § 1 k.p.c.